

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ- HUKUK FAKÜLTESİ
ANAYASA HUKUKU-İKİNCİ ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ
7 HAZİRAN 2017 TARİHLİ BİTİRME SINAVI CEVAP ANAHTARI

AÇIKLAMALAR: Tükenmez kalem kullanınız. Cevaplarınızı gerekçeli ve yazınız okunaklı olmalıdır. İstenilen sorudan başlanılabilir. Her grubun soruları, aynı grup altında cevaplanmalıdır. Sınav süresi **120 dakikadır**. Başarılar dileriz.

METİN SORULARI:

- 1- 1876 Kanun-i Esasinin öngördüğü hükümet rejimini, 1909 değişiklikleri öncesindeki ve sonrasındaki durumu da dikkate alarak açıklayınız. (10 P)**

***Cevap 1-** Hükümet sistemi kavramı yasama ve yürütme kuvvetlerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin niteliğini ifade etmektedir. Buna göre, kuvvetlerin yasama ya da yürütmede birleşmesi veya birbirlerinden sert veya yumuşak şekilde ayrılması, hükümet sistemlerinin sınıflandırılmasında esas alınan unsurlardır. Bu bağlamda 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin 1909 değişiklikleri öncesindeki ilk haline bakıldığında Meclis-i Umumi adıyla anılan yasama organının, Padişah tarafından doğrudan atanan üyelerden oluşan Heyet-i Ayan ve seçimle gelen üyelerden oluşan Heyet-i Mebusan olmak üzere çift meclisli bir yapıda olduğu görülmektedir. Yürütme organı ise Osmanlı sülalesinin en büyük evladından olan halife Padişah ve üyelerinin tamamı Padişah tarafından atanan ve yine onun tarafından görevden alınan Heyet-i Vükeladan (Bakanlar Kurulu) oluşmaktadır. Padişah yürütmenin sorumsuz kanadı iken, Heyet-i Vükela ise parlamenter sistemlerde olduğu gibi yasama organına değil, Padişaha karşı sorumlu olan kanattır. Padişah Meclis-i Umumi'yi tek taraflı olarak feshedebilmekte, kanunları mutlak şekilde veto edebilmekte ve istediği kişileri sürgüne gönderebilmektedir. Kanun teklif etmek isteyen Heyet-i Vükela ve her iki Meclis üyelerinin teklifleri Padişahın onayı olmadan kanunlaşmazdı. Heyet-i Vükelanın güvensizlik oyuyla meclis tarafından düşürülmesi söz konusu olamamaktadır. Bu özelliklerine bakıldığında, her ne kadar egemenliğin kullanılmasında Padişah ile birlikte seçilmiş bir meclisin varlığı öngörülmüş ise de Kanun-i Esasi'nin kurduğu hükümet sisteminin parlamenter sistem ya da parlamenter monarşi olduğu söylenemez. Zira yukarıda belirtildiği üzere Padişahın geniş yetkileri bulunmakta ve bu yetkilerini kullanmasından dolayı sorumlu tutulamamaktadır.(5 P)*

Kanun-i Esasi'de 1909 yılında yasama ile ilgili yapılan değişikliklerle kanun teklifinde padişahın onay yetkisi kaldırılmış ve mutlak veto yetkisi geciktirici ve zorlaştırıcı veto yetkisine dönüştürülmüştür. Yeni duruma göre Meclis-i Umumi Padişahın geri gönderdiği kanunu 2/3 çoğunlukla kabul ederse Padişah kanunu onaylamak zorundadır. Dolayısıyla Padişah artık egemen değildir. Çünkü meclis padişaha rağmen kanun çıkarabilmektedir. Yürütme alanında ise, Padişahın yetkilerini sadrazam ve ilgili vekilin karşı imzasıyla kullanabileceği şeklinde değişiklik yapılmıştır. Padişahın sürgüne gönderme yetkisi kaldırılmış ve yasama organını fesih yetkisini kullanması zorlaştırılmıştır. Heyeti vükelanın meclise karşı sorumlu olması, sadrazamın padişah tarafından, diğer bakanların ise sadrazam tarafından seçileceği öngörülmüştür. Meclis-i Mebusan güvensizlik oyuyla Heyet-i Vükelayı düşürebilecektir. Bu özelliklere bakıldığında 1909 değişiklikleri sonrasında Kanun-i Esasi'nin benimsediği hükümet sisteminin parlamenter hükümet sistemi (sınırlı/meşruti/parlamenter monarşi) olduğu kolaylıkla söylenebilir. (5 P)

- 2- 1982 Anayasası'na göre, TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yollarını açıklayınız. (10 P)**

***Cevap2-** 1982 anayasasına göre TBMM soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır.*

Soru; Milletvekilleri tarafından kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan konular, tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konular ve konusu, evvelce TBMM Başkanlığı'na verilmiş gensoru önergesiyle aynı olan sorular sorulamaz.(2 P)

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir. Meclis araştırmasının açılmasında genel görüşme açılmasındaki hükümler uygulanır. Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi, genel hükümlere göre seçilecek bir özel komisyona verilir. Meclis Araştırma Komisyonu olarak adlandırılan bu komisyon bakanlıklarla genel ve katma bütçeli dairelerden, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumundan, kamu iktisadî teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir. Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir. Ancak Devlet sırları ile ticari sırlar, Meclis araştırması kapsamının dışında kalır. (2 P)

Genel görüşme, toplum ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir. Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. (2 P)

Gensoru, Bakanlar Kurulunun ve bakanların TBMM karşısında siyasi sorumluluklarının nihai yaptırımıdır. Gensoru ile Başbakan veya bakanlar düşürülebilirler. Gensoru siyasi sorumluluğun bireysel ya da kolektif olarak ikiye ayrılmasına paralel olarak bakanlar kurulu veya sadece bir bakan hakkında verilebilir. Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır. (2 P)

Meclis soruşturması ise, görevde olsun ya da olmasın Başbakan veya bakanların görevde buldukları sırada görevleriyle ilgili cezai sorumluluklarının araştırılmasını sağlayan bir denetim aracıdır. Buna göre, Başbakan ve bakanlar hakkında, TBMM üye tamsayısının en az onda birinin (55 milletvekili) vereceği önerge ile soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar. Soruşturma kararı verilirse 15 kişilik komisyon kurulur. Komisyon raporunun TBMM'de görüşülmesi sonucunda hakkında soruşturma açılan başbakan veya bakanların yüce divana sevkine ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla karar verilebilir. Yüce Divan'a sevk edilen bakanın bakanlığı düşer. Başbakanın Yüce Divana sevk edilmesi halinde ise hükümet istifa etmiş sayılır. (2 P)

3- 1982 Anayasası'na göre, olağan dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejiminin esaslarını anlatınız. (Bu konuda 2001 yılında yapılan ilaveleri de belirtiniz.) (10 P)

Cevap 3- 1982 Anayasası'nın olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin benimsediği rejim Anayasanın 13. maddesinde ortaya konulmuştur. Buna göre 13. maddenin olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin belirlediği ilkeler şöyledir:

Sınırlama kanunla olmalıdır: Buna göre temel hak ve özgürlükler, kanun hükmünde kararname (KHK), tüzük veya yönetmelikle değil, bir yasama işlemi olan kanunla sınırlanabilir. Kanun açık, öngörülebilir ve ulaşılabilir olmalıdır.

Sınırlama anayasanın ilgili maddesinde belirtilen sebeplere bağlı olmalıdır: Bu ilkeye göre, yapılacak sınırlamalar ancak temel hak ve özgürlüğün düzenlendiği anayasa hükmünde belirtilen nedenlerle sınırlanabilecektir. Bu ilkeyle genel sınırlama sebepleri yerine ilgili maddedeki özel sebepler sınırlama nedenleri olarak benimsenmiştir.

Sınırlama Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olmalıdır: Anayasa metninde bir temel hak veya özgürlük için getirdiği güvencelere uygun sınırlama yapılmalı, anayasanın benimsediği temel felsefeye aykırı sınırlama yapılmamalıdır.

Sınırlama, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmalıdır: Çağdaş demokrasi anlayışına aykırı sınırlamalar yapılmamalıdır.

Sınırlama temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunmamalıdır: Temel hak veya özgürlüğü tamamen kullanılmaz hale getirecek veya gayesine uygun olarak kullanılmasını son derece zorlaştıracak sınırlama yapılmamalıdır. Sınırlama Laik Cumhuriyetin gereklerine aykırı olmamalıdır: Anayasanın benimsemiş olduğu laiklik anlayışına aykırı sınırlama yapılamaz.

Sınırlama ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır: Sınırlama yapılırken, elde edilmek istenen amaç ile kullanılan araç arasında denge olmalıdır. Sınırlama için kullanılan araç ulaşılmak istenen amaç için elverişli, gerekli (zorunlu) ve amaçla orantılı olmalıdır.(ilkelerin tamamının açıklanması 7 P)

Bu madde 2001 yılında yapılan değişiklik öncesi genel sınırlama maddesi iken anılan yılda yapılan anayasa değişikliğiyle genel güvence maddesi haline gelmiştir. Bu olumlu gelişmeyi de yukarıda belirtilen ilkelerden 2001 yılında maddeye dâhil edilen, “sınırlamanın anayasanın ilgili maddesinde belirtilen sebeplerle yapılacağı”, “temel hak ve özgürlüklerin özünün dokunulmazlığı”, “laik cumhuriyetin gerekleri” ve “ölçülülük” ilkeleri sağlamıştır.(3 P)

OLAY SORULARI:

Varsayımsal Olay I-

Türkiye’de hukuk devletinin tartışıldığı bir televizyon programında, konuşmacılardan biri, 1982 Anayasası’nın, “hukuk devleti” ilkesini, Cumhuriyetin değişmez nitelikleri arasında saydığını; Anayasanın 125. maddesinde yer alan “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” hükmünün hukuk devleti ilkesini hiçbir istisnaya ve sapmaya yer vermeden somutlaştırdığını, bu nedenle 1982 Anayasası’nda hukuk devletinin tam olarak sağlandığını ileri sürmüştür.

Soru: Hukuk devleti ilkesini ve bu ilkenin olmazsa olmaz şartlarını açıklayarak, yukarıdaki görüşü 1982 Anayasası’nın ilgili hükümleri çerçevesinde değerlendiriniz. (10 P)

Cevap: *Hukuk devleti faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan ve vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlayan devlettir. Hukuk devletinde devlet organlarının bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine tabidir.*

Hukuk devletinin olmazsa olmaz şartlarını şöyle sıralayabiliriz:

Yürütmenin yargısal denetimi: Buna göre yürütme organının bütün işlem ve eylemleri bağımsız yargı organları tarafından denetlenmektedir. Anayasamıza göre yürütmenin işlem ve eylemleri idari yargı organları tarafından denetlenmektedir. Ancak ülkemizde yürütmenin bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine tabi değildir. Cumhurbaşkanı’nın tek başına yaptığı işlemler, Yüksek Askeri Şura’nın bazı kararları yargı denetimi dışında bırakılmıştır. Ayrıca olağanüstü hal ve sıkıyönetim dönemlerinde çıkarılan KHK’lar da yargı denetimi dışında tutulmuştur.(2 P)

Yasamanın yargısal denetimi: Hukuk devletinin tam olarak sağlanabilmesinin ikinci koşulu yasama organı tarafından çıkarılacak kanunların anayasaya uygunluğunun denetlenmesidir. Ülkemizde bu işlevi Anayasa Mahkemesi yerine getirmektedir.(1 P)

Yargı Bağımsızlığı ve yargılamaya ilişkin ilkeler: Hukuk devletinin diğer önemli unsuru, yargının devletin diğer organlarından bağımsız olarak örgütlenmesi ve kararlarını bu organlardan bağımsız bir şekilde alabilmesidir.

Anayasamızın çeşitli maddelerinde yargı bağımsızlığının yanı sıra yargılamaya ilişkin temel ilkeler olarak kabul edilen; adil yargılanma hakkı, hâkimlik teminatı ve kanuni hâkim güvencesi teminat altına alınmıştır. Ancak hakim ve savcıların özlük, atama ve terfi işlemlerini düzenleyen Hakimler ve Savcılar Kurulunun üyelerinin seçilme usulleri ve Adalet Bakanı ve müsteşarının kurulun doğal üyesi olması yargı bağımsızlığının tam olarak sağlanmadığı yönünde kanaatlerin oluşmasına sebep olmaktadır.(2 P)

Olaydaki görüşte belirtildiği üzere, Anayasamızın 2. maddesinde hukuk devleti ilkesi, devletin değişmez nitelikleri arasında sayılmıştır. Ayrıca ülkemizde anayasa mahkemesinin kurulmuş olması, yargı bağımsızlığının güvence altına alması ve idarenin bütün eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olduğunun anayasal hükümle düzenlenmesi hukuk devletinin büyük ölçüde güvence altına alındığını göstermektedir. Fakat yukarıda da belirtildiği üzere, Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler, Yüksek Askeri Şura ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun bazı kararları ile Olağanüstü dönemde çıkarılan KHK'ların yargı denetimi dışında tutulması bakımından hukuk devleti ilkesinin tam anlamıyla sağlanması noktasında kuşku doğurmaktadır. Yine Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun başkanının Adalet Bakanı olması, bakanlık müsteşarının Bakanla birlikte doğal üye olarak kurulda bulunması yargı bağımsızlığı ve bağlantılı olarak hukuk devleti açısından sakıncalı görülebilecek hususlardır.(5 P)

Varsayımsal Olay II-

12 Haziran 2011 genel seçimleri sonucunda (X) partisinden milletvekili seçilen (A), seçim sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından ilan edilmesinden hemen sonra TBMM'ye giderek mazbatasını teslim etmiştir. Seçim sonuçlarından memnun olmayan muhalefet partisi (Y), seçimlere hile karıştığını iddia ederek YSK'nın seçim sonuçlarının ilanına ilişkin kararına karşı yargısal yollara başvurmak istemektedir. Muhalefet partisi sözcüsü bu konuda basında vermiş olduğu demeçlerle YSK'ya ağır bir şekilde eleştirmiştir. Bu eleştirilerden yola çıkan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, muhalefet partisi (Y)'nin Anayasa ve siyasi partiler kanununun ilgili maddelerine aykırılık teşkil eden eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle kapatılması için iddianame hazırlamış ve Anayasa Mahkemesi'ne sunmuştur. Muhalefet partisi (Y)'nin genel başkanı (Z), kendi partisine karşı hukuka aykırı hareket edildiğini, seçimde (X) partisinden milletvekili seçilen (A)'nın daha önce memurluk yaptığı dönemden hakkında zimmet suçundan kesinleşmiş 10 aylık mahkûmiyet cezasının bulunduğunu, buna rağmen, YSK tarafından bu durum dikkate alınmayarak ilgilinin milletvekili adaylığının kabul edildiğini ve yapılan seçim sonucunda milletvekili seçildiğini belirtmiştir. (X) partisi sözcüsü (C) ise, (A) hakkında böyle bir yargı kararı olduğunu, ancak bu konuyla ilgili YSK'ya itiraz sürelerinin geçtiğini, dolayısıyla (A)'nın milletvekilliğinin geçerli olduğunu belirtmiştir. Tüm bu tartışmalar devam ederken TBMM'de yapılan milletvekili yemin törenine sağlık sorunlarını gerekçe gösteren (A) katılmamıştır.

Sorular: Aşağıdaki soruları Varsayımsal Olay II- bağlamında ve 1982 Anayasası'nın ilgili hükümleri çerçevesinde cevaplayınız.

1. (A) milletvekilliği sıfatını kazanmış mıdır? Açıklayınız. (10 P)

CevapI- *Anayasamız milletvekilliği sıfatının seçimle kazanılacağını belirtmektedir. Yüksek Seçim Kurulu (YSK) kararları dikkate alındığında da bir kişinin milletvekili seçildiği an, seçim günü oy verme işleminin son bulunduğu andır. Buna göre milletvekili adayı olan bir kişi seçimi kazanmış ise seçim günü sandıklar kapatıldıktan sonra milletvekilliğinin sağladığı özlük haklarını ve yasama dokunulmazlığını elde etmiş olmaktadır. YSK tarafından seçim sonuçlarının resmi gazetede ilanının ardından seçimi kazanan milletvekilinin mazbatasını alması, milletvekilliği sıfatını kazandıran değil, kişinin milletvekili olduğunu tespit eden bir işlemdir. (5 P)*

Bu verilerden yola çıkıldığında, olayda bahsi geçen (A)'nın, milletvekili sıfatını kazanmış olduğu açıktır. Zira (A), mazbatasını YSK'dan alıp TBMM'ye sunmuştur. Olayda (A)'nin yemin etmemiş olması milletvekilliği sıfatını kazanmadığı anlamına gelmemektedir. Anayasamıza göre milletvekilleri görevlerine başlarken yemin ederler. Dolayısıyla milletvekillerinin asli görevi olan yasama görevi bakımından yemin, TBMM genel kurulunda söz alma, yasa teklif etme, oylamalara katılma gibi yasama çalışmalarına başlayabilmenin ön koşuludur. (5 P)

2. (A) hakkında ortaya atılan iddiaların YSK tarafından değerlendirmeye alınması durumunda, (A)'nın milletvekilliği sıfatı açısından ne gibi sonuçlar ortaya çıkabilir? Açıklayınız (10 P)

Cevap 2- Olayda (A) 'nın daha önce memur olarak görev yaptığı dönemden zimmet suçu dolayısıyla hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunduğu, bu nedenle seçilme yeterliliğine sahip olmadığı iddia edilmiştir. Anayasamıza göre zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, (...) suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Görüldüğü gibi zimmet suçu, seçilme yeterliliğini ortadan kaldıran bir suç olarak düzenlenmiştir. Mevzuatımıza (Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkında kanun) göre milletvekili seçilen kişinin seçilme yeterliliğine sahip olmadığına ilişkin itirazlar, seçilenlere verilecek tutanağın düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00 ye kadar yapılmalıdır. İtirazlar seçme yeterliliğine sahip her vatandaşa, siyasi partiler veya adaylar tarafından yapılabilir. (5 P)

Uygulamada YSK, seçilme yeterliliğine ilişkin itiraz sürelerine bağlı kalmamakta ve seçilme yeterliliğini ortadan kaldıran bir durumun (tam kanunsuzluk) mevcut olması hallerinde yapılan itirazı seçimden aylar, yıllar sonra da değerlendirebilmekte ve milletvekili sıfatını sonlandırabilmektedir. Olayda (C) tarafından belirtilen şekilde itiraz süresi geçmiş olsa da YSK tarafından (A) 'nın milletvekilliği sıfatına son verilebilecektir. (5 P)

3. Muhalefet partisi (Y), YSK kararına karşı yargı organlarına başvurabilir mi? Açıklayınız. (10 P)

Cevap 3- Anayasamıza göre seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi YSK'ya aittir. (5 P)

Anlaşılabileceği üzere, YSK, seçim uyuşmazlıkları hakkında kesin karar verme yetkisine sahip bir yüksek kuruldur. YSK'nın seçimlerin yönetimi ve denetimi kapsamında vereceği kararlar kesin olup bu kararlarla ilgili başka bir makama başvuru yapılamaz. Dolayısıyla Muhalefet Partisi (Y) YSK kararına karşı yargı organlarına başvurma hakkı bulunmamaktadır. (5 P)

Varsayımsal Olay III-

13.10.2014 tarihinde çıkartılan; "657 sayılı Devlet Memurları Kanununda (DMK) Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK)" ile DMK'nın 125. maddesinin E fıkrasına eklenen bir hüküm sonucunda, ideolojik nitelikli toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılan kamu görevlileri hakkında devlet memurluğundan çıkarılma cezası uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemenin yürürlüğe girmesinden sonra Ankara Kızılay Meydanı'nda 9 Kasım 2014 Pazar günü Eğitimciler Birliği Sendikası'nın düzenlediği mitinge katılan Öğretmen (D) hakkında ilgili KHK hükmü çerçevesinde, devlet memurluğundan çıkarılma cezası uygulanmıştır. (D) bu karar üzerine işlemin iptali istemiyle ilgili ilk derece mahkemesine dava açmış, dava görülmekte iken de anılan KHK ile getirilen bu hükmün anayasaya aykırı olduğu iddiasında bulunmuştur. İlk derece mahkemesi, idare tarafından tesis edilen devlet memurluğundan çıkarılma işlemini haklı bularak ve (D)'nin anayasaya aykırılık itirazını kabul etmeyerek (D) aleyhine KHK hükmüne göre karar vermiştir. (D), ilgili mahkemenin kararını temyiz ettirmiş fakat temyiz sonucunda da aynı karar verilerek hakkındaki ceza kesinleşmiştir.

Sorular: Aşağıdaki soruları Varsayımsal Olay III- bağlamında ve 1982 Anayasası'nın ilgili hükümleri çerçevesinde cevaplayınız.

1. 1982 Anayasası'nda düzenlenen KHK rejimine göre, varsayımsal olayda belirtilen şekilde bir düzenleme yapılabilir mi? Açıklayınız. (8 P)

Cevap 1- Anayasamıza göre olağan dönemde TBMM, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasasının ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi

haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Ancak olağanüstü dönemlerde bu tür düzenleme ve sınırlamalar yapılabilir. (5 P)

Olayda, bahsedilen düzenlemenin olağan dönemde çıkarılan bir KHK olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, çıkarılan KHK ile devlet memurlarının toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına sınırlama getirilmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı Anayasanın, kişinin hak ve ödevleri başlıklı ikinci bölümünde yer alan temel haklardan olup ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla, olayda belirtildiği şekliyle Bakanlar Kurulu tarafından toplantı ve gösteri yürüyüşüne sınırlama getiren böyle bir KHK çıkarılamaz. (5 P)

2. Mahkemenin (D) tarafından öne sürülen anayasaya aykırılık itirazını kabul ettiğini varsaydıımızda nasıl bir yöntemin işletilmesi gerekirdi? Şartları ile birlikte açıklayınız. (10 P)

Cevap 2- Mahkemenin (D) tarafından öne sürülen itirazı ciddi bularak kabul ettiği varsayıldığında işleteceği yol, somut norm denetimidir (itiraz/defi yolu). Somut norm denetimi, belirli bir olaya ilişkin bakılmakta olan davada uygulanacak normun anayasaya aykırılığı söz konusu olduğunda başvuru olan yöntemdir. Anayasamıza göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.(5 P)

Buna göre somut norm denetiminin dört şartı bulunmaktadır:

1-Davaya bakmakta olan mahkeme: Bir davaya bakmakta olan hakim niteliğinde kişilerden kurulu, yargı yetkisine sahip, taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını çözme yetkisine sahip mercidir.

2-Bakılmakta olan dava: Somut norm denetimi ancak bakılmakta olan bir dava dolayısıyla ve dava sırasında başvurulabilen bir denetim yöntemidir.

3-Davada uygulanacak kural: Somut norm denetimi yoluyla anayasaya uygunluk denetimi başvurusu ancak bakılmakta olan davada uygulanacak bir kanun veya KHK hükümleri için yapılabilir.

4-Mahkemenin davada uygulanacak kuralı Anayasaya aykırı görmesi veya tarafların anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması: Eğer mahkeme kendisi davada uygulanacak kanun ya da KHK'nin anayasaya aykırı olduğu kanısına varırsa kendisi re'sen Anayasa Mahkemesine başvurur. İkinci olarak davalı veya davacı veya bunların avukatlarının veyahut da savcı ya da sanığın anayasaya aykırılık iddiasının ilgili mahkeme tarafından ciddi bulunması gerekmektedir.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.(5 P)

3. Hakkındaki ceza kesinleşen (D)'nin başvurabileceği başka bir hukuki yol mevcut mudur? Mevcut ise, şartlarıyla birlikte açıklayınız. (10 P)

Cevap 3- Hakkındaki ceza kesinleşen (D)'nin başvurabileceği hukuki yol bireysel başvuru usulüdür. Anayasamıza göre kanun (iç hukuk) yolları tüketilmiş olmak şartıyla herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Bireysel başvuru bizzat başvuru, kanuni temsilcisi ya da avukatı tarafından Anayasa Mahkemesine veya diğer mahkemeler ya da yurt dışı temsilcilikler aracılığıyla yapılabilir.(5 P)

Bireysel Başvuruya ilişkin hukukumuzda öngörülen kabul edilebilirlik şartları şunlardır:

Kişi yönünden: Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel, kişisel bir hakkı doğrudan etkilenen kişiler tarafından yapılabilir. Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz. Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir. Yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz.

Konu Yönünden: Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla başvuru yapılabilir.

Zaman Yönünden: Anayasa Mahkemesine, 23 Eylül 2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine bireysel başvuru yapılabilir. Bu tarihten önce kesinleşmiş işlem ve kararlar aleyhine bireysel başvuru yapılamaz.

Süre Yönünden: Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler. Mahkeme, öncelikle başvuruçunun mazeretinin geçerli görülüp görülmediğini inceleyerek talebi kabul veya reddeder.

Açıkça dayanaktan yoksunluk yönünden: Anayasa Mahkemesi, başvuruçuların ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile önüne gelen olayın karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret olduğu sonucuna ulaşması durumunda bu başvuruları açıkça dayanaktan yoksunluk dolayısıyla kabul etmemektedir.

İç Hukukun tüketilmiş olması yönünden: Kişiler bireysel başvuru yapmadan önce kanunların öngördüğü idari ve yargısal yollara başvurmalıdır. Ancak idari ve yargısal tüm yollara başvurulduktan sonra bireysel başvuru yapılabilir. (şartların tümü 5 P)